

วิธีการนำเสนอความรู้ของหนังสือทางโทรทัศน์

ในการศึกษาบทที่ 5 นี้ เป็นการศึกษาวิธีการนำเสนอความรู้ของหนังสือทางโทรทัศน์ซึ่งเป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 ก่อนที่จะกล่าวถึงวิธีการนำเสนอจะกล่าวถึงกระบวนการผลิตรายการหนังสือทางโทรทัศน์ก่อน ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์ นายหนัง 5 คน ได้แก่ นายหนังวรพจน์ เขียรทอง นายหนังจำเนียรน (หรือจำเนียรน้อย) คาราศิลป์ ซึ่งสองคนนี้เป็นนายหนังจากวิทัศน์ตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาใน 9 เรื่อง ส่วนนายหนังจากวิทัศน์อีก 6 คน ผู้วิจัยไม่สามารถตามพบตัวได้ซึ่งเป็นข้อจำกัดและอุปสรรคในการวิจัย แต่ผู้วิจัยได้หานายหนังอีก 3 คนแทน เป็นผู้แสดงหนังสือทางโทรทัศน์มาแล้วทั้งสิ้น ได้แก่ นายหนังสุชาติ ทรัพย์สิน นายหนังสถิตย์ ปรีชาศิลป์ และนายหนังโสภณศิลป์ นายหนังทั้ง 5 คนนี้ ให้คำตอบเป็นแนวทางเดียวกัน

กระบวนการผลิตรายการหนังสือทางโทรทัศน์

สำหรับการผลิตรายการหนังสือทางโทรทัศน์นี้เป็นภาระหน้าที่ของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 นครศรีธรรมราช ร่วมกับศิลปินพื้นบ้าน คือนายหนัง ซึ่งมีขั้นตอนการผลิตรายการ ดังนี้

1. ขั้นวางแผนการผลิต (Planning)
2. ขั้นเตรียมการผลิต (Preparation)
3. ขั้นดำเนินการผลิต (Production)
4. ขั้นตรวจสอบข้อมูล

1. ขั้นวางแผนการผลิต ขั้นตอนนี้เป็นภาระของสถานีฯ ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์ขึ้นก่อน สถานีฯ มีวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการหนังสือเพื่อเผยแพร่ศิลปะ

พื้นบ้าน ให้ความสนุกสนานบันเทิง และใช้เป็นสื่อเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ตามนโยบายของรัฐ เหตุที่สถานีฯ เลือกสื่อพื้นบ้านหนังตะลุงเพราะเป็นสื่อที่คนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังนิยมสนใจกันอยู่มากกว่าสื่อพื้นบ้านอื่นๆ อีกทั้งมีความเหมาะสมในการสอดแทรกสาระต่างๆ ลงไปได้ดี สถานีฯ ต้องเขียนโครงการเพื่อขอเงินสนับสนุนจากกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นค่าตอบแทนคณะหนังรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของสถานีฯ สถานีฯ จะกำหนดความยาวของหนังไว้ล่วงหน้า ส่วนมากยาวประมาณ 6 ชั่วโมง จากนั้นสถานีฯ จึงหาเวลาที่จะออกอากาศ ซึ่งเวลาการออกอากาศในแต่ละปีเปลี่ยนแปลงบ่อย เพราะสถานีฯ จะบรรจุรายการหนังตะลุงไม่ให้ตรงกับกรออกอากาศของผู้เช่าเวลา ปัจจุบันรายการหนังตะลุงออกอากาศทุกวันจันทร์และอังคาร เวลา 16.00 - 17.00 น.

2. ขั้นเตรียมการผลิต สถานีฯ เตรียมการผลิตรายการหนังตะลุงตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 ติดต่อนายหนัง เมื่อสถานีฯ ได้เงินจากกรมประชาสัมพันธ์แล้ว จึงติดต่อคณะหนังมาแสดง ไม่ว่าจะเป็นครณะหนังที่มีชื่อเสียงหรือไม่ก็ตามโดยตกลงค่าจ้างก่อน ตกประมาณเรื่องละ 5,000 - 7,000 บาท ตามแต่การต่อรองราคา ความสนิทสนมระหว่างนายหนังกับสถานีฯ ระยะทางใกล้ไกลจากบ้านนายหนังถึงสถานีฯ และความยาวของเรื่อง เมื่อสถานีฯ คัดเลือกคณะหนังได้แล้ว ก็ต้องทำความเข้าใจกับศิลปินเจ้าของสื่อคือ นายหนัง ว่าต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอะไร ซึ่งประเด็นความรู้นี้สถานีฯ ได้มาจากนโยบายของรัฐที่กำหนดให้สื่อมวลชนเผยแพร่ในประเด็นสำคัญของชาติ เช่นการเลือกตั้ง นอกจากนี้นายหนังจะถ่ายทอดความรู้ประเด็นอื่นๆ แทรกไปด้วยก็ได้ หลังจากนายหนังรับงานแล้วก็มาบันทึกเทปที่สถานีฯ

2.2 เตรียมสถานที่ สถานีฯ จะต้องจัดเตรียมสถานที่บันทึกเทป ในระยะแรกปี พ.ศ. 2533 - 2538 การบันทึกเทปในขณะนั้นเป็นการบันทึกในห้องส่งเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ได้ โดยนายหนังนั่งแสดงกับพื้นห้องส่ง ไม่มีการสร้างโรงแบบธรรมชาติ ต่อมาปีพ.ศ. 2539 สถานีฯ เริ่มมีความพยายามใหม่ๆ โดยบันทึกเทปการแสดงนอกห้องส่งเฉพาะเวลากลางคืนเพื่อให้บรรยากาศเป็นธรรมชาติเหมือนการแสดงสดทั่วไป และยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมาชมได้ การบันทึกเทปกลางแจ้งนอกห้องส่งนี้คณะหนังจะเป็นฝ่ายสร้างโรงเอง ส่วนสถานีฯ เป็นฝ่ายเตรียมอุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง ได้แก่ วิทยุทัศน์ ไฟ ระบบเสียง แสง

3. ขั้นดำเนินการผลิต เป็นภาระของศิลปินเจ้าของสื่อ คือ นายหนังซึ่งต้องผลิตหนังตะลุงและถ่ายทอดความรู้ตามที่ตกลงกันไว้กับสถานีฯ จากการศึกษาพบว่า นายหนังมีกระบวนการนำเสนอความรู้ของหนังตะลุงทางโทรทัศน์ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การหาข้อมูล การเขียนบท การเตรียมตัว และการนำเสนอ

3.1 การหาข้อมูล เป็นสิ่งที่นายหนังทุกคนต้องกระทำ “แหล่งข้อมูลมาจากหนังสือ ตำรา เอกสาร จากประสบการณ์ จะศึกษาข้อมูลเหล่านี้ให้เข้าใจก่อน ต้องหาข้อมูลและพูดในสิ่งที่เป็นไปได้ด้วย” (วรพจน์ เรียรทอง.นายหนัง.สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2540) ซึ่งนายหนังอีกสองคนคือ นายหนังจำเนียร คาราศิลป์และนายหนังโสภณศิลป์ ก็มีความคิดเป็นแนวทางเดียวกัน

“ ความรู้ของคนมีด้วยกันสองระบบใหญ่ ระบบแรกคือ สถาบันการศึกษา ระบบที่สองคือจากสื่อ สื่อนี้คนเรามักจะมองข้าม หนังสือชาติจะได้ความรู้มาจากวิทยุ ทีวี หนังสือพิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์ ที่สำคัญมากคือ หากได้รับจ้างมาว่าจะให้ไปเล่นต้องการอย่างนั้น อย่างนั้น เราก็จะเปิดอ่านตำรา ทำการบ้านทุกเรื่อง ต้องเขียนต้องหาข้อมูล หนังสือชาติไม่เคยแสดงผิดเป้า ที่อยู่ได้เป้าหมายสำคัญที่สุด เช่นสมมุติว่าถ้าเราแสดงให้นักการเมืองดู เราต้องเป็นนักการเมืองด้วย ถ้าเราแสดงให้นิสิต นักศึกษาดูเราต้องเป็นทั้งนักเรียน ครู อาจารย์ ถ้าเราแสดงให้พระสงฆ์องค์เจ้าดูในวัด เราก็ต้องเป็นผู้มีธรรม ธรรมะ หรือถ้าไปแสดงตามบ้านที่เขาทำเกษตร เราต้องรู้เรื่องทำเกษตร ถ้าหากว่าไปแสดงให้ประมงดู เราต้องรู้เรื่องประมงด้วย” (สุชาติ ทรัพย์สิน.นายหนัง.สัมภาษณ์,15 มีนาคม 2540)

ในการหาข้อมูล นายหนังต้องเตรียมตัวหลังจากรับงานมาจากสถานีฯ โดยการหาข้อมูลจากสื่อทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือตำรา เอกสารต่างๆ ทั้งหมดที่จะเป็นแหล่งข้อมูลให้ค้นคว้าได้ ประสบการณ์ส่วนตัวของนายหนัง การสืบค้นหาข้อความจริงจากปรากฏการณ์ก็สามารถเป็นข้อมูลได้ ซึ่งนายหนังแต่ละคนต้องแสวงหาจากนอกสถาบันการศึกษาเพิ่มเติม นายหนังจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะแสดงอย่างแม่นยำ และอย่างดี นอกจากหาข้อมูลแล้ว กลุ่มเป้าหมาย (target Group) เป็นเรื่องที่นายหนังต้องคำนึงถึงเหมือนกับสื่อมวลชนสมัยใหม่ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ต้องผลิตรายการให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย

นายหนังต้องหาข้อมูลให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายจะแสดงให้กลุ่มเป้าหมายประเภทใดต้องหาข้อมูลให้รู้เท่าหรือรู้มากกว่ากลุ่มเป้าหมาย ต้องทำตัวเสมือนว่าตัวเองเป็นบุคคลในกลุ่มเป้าหมายด้วยจะได้ไม่แสดงผิดเป้าหมายเพราะเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ

3.2 การเขียนบท การเขียนบทมีความสำคัญสำหรับนายหนัง ส่วนใหญ่แล้วนายหนังจะเขียนบทเอง แสดงเอง พากย์เอง เป็นคนเดียวกันทำทุกหน้าที่ยกเว้นเล่นดนตรี การเขียนบทแยกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นบทนิยาย อีกส่วนหนึ่งเป็นบทความรู้ที่ต้องการแทรกในระหว่างการแสดง

“ การเขียนบทนิยายนี้ นายหนังจะต้องแสดง concept ขึ้นก่อนว่าจะแสดงอะไรไว้ในนิยายเรื่องนี้ พอได้ concept แล้วก็จะสร้างตัวละครขึ้นประมาณสัก 4 - 5 ครอบครัวหรือ 4 - 5 แห่ง หรือ 4 - 5 เมืองก็แล้วแต่ ส่วนใหญ่มีสักสองเมือง นอกนั้นก็เป็หมู่บ้าน ผูกโครงเรื่องให้เป็นไปตาม concept ที่วางไว้” (สถิตย์ ปรีชาศิลป์.นายหนัง.สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2540)

“ บทจะต้องมีทั้งบทดีและบทร้าย จะมีเรื่องดีๆ อย่างเคียวเป็นไปไม่ได้ ต้องเข้าใจถึงของคนทุกคน คือคนดีต้องทำอย่างหนึ่ง คนชั่วต้องทำอย่างหนึ่ง แต่สรุปแล้วเมื่อปลายนิยายต้องแสดงให้เห็นว่า ธรรมะย่อมชนะอธรรม” (สุชาติ ทรัพย์สิน.นายหนัง.สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2540)

“ การเขียนบทความรู้ที่ต้องการสอดแทรกก็เป็นข้อมูลอีกชั้นหนึ่ง ต้องเตรียมร่างไว้ก่อน โดยแยกเป็นอีกบทหนึ่งต่างหากไม่รวมกับบทนิยายเพื่อจะได้ไม่ลืมในขณะแสดงและข้อมูลจะได้ถูกต้อง บางครั้งความรู้ที่ถ่ายทอดอาจจะไม่ได้เขียนบทไว้ก่อนก็ได้ อาศัยความจำขณะแสดงเมื่อนึกขึ้นมาได้ก็ใส่ความรู้ลงไปเลย โดยอาศัยพื้นความรู้ ประสบการณ์การแสดงและความชำนาญของนายหนังเอง” (สถิตย์ ปรีชาศิลป์.นายหนัง.สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2540) ซึ่งนายหนังโสภณศิลป์ นายหนังจำเนียร คาราศิลป์ก็มีความคิดเกี่ยวกับการเขียนบทแนวเดียวกัน

“ การเขียนบทต้องวางเค้าโครงเรื่องไว้ก่อน เรื่องที่เขียนไว้เป็น 40 - 50 เรื่องแล้วแต่ว่า ยกเรื่องไหนมาเล่า การเขียนบทหนังตะลุงแล้วต้องแทรกความรู้ลงไปด้วยนั้นสมัยนี้ทำยาก คือหนังตะลุงทุกวันนี้มันติดกับแต่ก่อน เมื่อก่อนหนังตะลุงหรือพระเปรียบเหมือนคนสองคน สมัยก่อนนายหนังตะลุงจบ ป.4 คนดูไม่จบ เขาเชื่อพระ เขาเชื่อหนังตะลุง แต่ทุกวันนี้ดูเพื่อความบันเทิง เพื่อนันทนาการ หนังตะลุงทุกวันนี้คนดูจบปริญญา ทำยาก... เรื่องหักเหลี่ยม คนดังที่แสดงทางโทรทัศน์เขียนเอง เป็นเรื่องเก่าที่เคยเล่นมาแล้วเพื่อปฏิบัติการจิตวิทยา สมัยนั้นผมรับราชการอยู่เป็น ต.ช.ค. ทางผู้กำกับเขาให้ผมหามวลชน ยุคสมัยนั้นมี ผกก.อยู่ต้องการดึงคนกลับ ทำไปทำมาได้ผล หักเหลี่ยมคนดังมีดันฉับของหนังประทีป เรียรทอง ผู้เป็นอาจารย์ ท่านแสดงแล้วผมมาตัด ดัดแปลง แล้วเอาแนวมาทำ ที่มีเรื่องโรคเอดส์แทรกเข้าไปด้วยนั้นแล้วแต่ยุคสมัย” (วรพจน์ เรียรทอง.นายหนัง.สัมภาษณ์,24 มีนาคม 2540)

จากการศึกษาพบว่า การเขียนบทต้องแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นนิยายและ ส่วนที่เป็นความรู้ การเขียนส่วนที่เป็นนิยายต้องมีความคิดรวบยอด (concept) และผูกเค้าโครงเรื่องให้เป็นไปตามแนวคิดนั้นเพื่อป้องกันมิให้เกิดการทิ้งบท เนื่องจากนิยายหนังตะลุงมีหลายครอบครัว หลายเมือง มีบทดี บทร้ายเหมือนสภาพชีวิตจริงและสรุปเรื่องด้วยการชี้ให้เห็นว่าธรรมะย่อมชนะอธรรม หากนำนิยายเรื่องเก่ามาแสดงก็ต้องปรับบทอีกครั้งหนึ่งให้เหมาะกับเวลา จุดประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการเขียนส่วนที่เป็นความรู้ที่จะนำมาเสนอนั้นต้องเตรียมข้อมูลเขียนไว้เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหากเพื่อกันลิมขนะแสดง นอกจากนี้บางครั้งนายหนังอาจไม่เขียนส่วนที่เป็นความรู้ไว้ก็ได้ อาศัยความจำ ปฏิภาณไหวพริบของนายหนังเองในขณะที่กำลังแสดง

เมื่อการเขียนบทแยกเป็นสองส่วน คือ นิยายและความรู้ ดังนั้นการเสนอความรู้ เป็นเพียงการแทรกไประหว่างดำเนินเรื่องมากกว่าผูกเป็นโครงเรื่องเกี่ยวกับความรู้ต่างๆ ถึงแม้การผูกโครงเรื่องจะทำได้ก็ตาม แต่จุดประสงค์ของการแสดงหนังตะลุงแต่เดิมเพื่อความบันเทิง ความนันทนาการมากกว่าจะแสวงหาความรู้ คนดูก็ดูเพื่อความบันเทิง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อนายหนังจะนำเสนอความรู้ คนดูก็ยังยอมรับและเชื่อถือนายหนัง ถึงแม้ปัจจุบันคนดูมีความรู้มากขึ้น มากกว่านายหนังก็ตาม ทุกวันนี้การแสดงหนังตะลุงก็ยังคงเพื่อความบันเทิงอยู่ การสอดแทรกความรู้ก็มีบ้าง นายหนังมีความลำบากใจตรงที่การทำให้คนดูเชื่อถือนายหนังมีการศึกษามากขึ้นแต่คนดูก็เชื่อถือนายหนังที่สอดแทรก เนื่องจากคนดูรู้เรื่องที่นายหนัง

เสนอยู่แล้วจากสื่ออื่นๆ และสามารถพิจารณาเองได้ว่าความรู้ที่นายหนังเสนอนั้นถูกต้องเชื่อถือได้หรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามการเขียนบทยังมีความสำคัญต่อนายหนังมากเพื่อเนื้อเรื่องจะได้ดำเนินไปตามลำดับ มีความตื่นเต้น ชวนติดตาม อีกทั้งการถ่ายทอดความรู้ลงไประหว่างเนื้อเรื่องจะเป็นข้อมูลถูกต้องและน่าเชื่อถือ หากข้อมูลที่เป็นความรู้ไม่ได้เขียนบทให้นายหนังก็มีศักยภาพเพียงพอในการนำเสนอโดยใช้ไหวพริบปฏิภาณ ความรู้ความสามารถส่วนตัวของนายหนัง

3.3 การเตรียมตัว จากการสัมภาษณ์นายหนังสถิตย์ ปรีชาศิลป์ นายหนังสุชาติ ทรัพย์สิน นายหนังวรพจน์ เขียรทอง นายหนังจำเนียร คาราศิลป์ และนายหนังโสภณศิลป์ พบว่าการเตรียมตัวเพื่อการแสดงทางโทรทัศน์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเตรียมตัวด้านบทและเตรียมตัวด้านการแสดง

ก. การเตรียมตัวด้านบท การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์มักนำเรื่องเก่าๆ ที่เคยแสดงตามหมู่บ้านมาแล้วแสดงในโทรทัศน์อีก ซึ่งนายหนังต้องปรับความสั้นยาวของบทให้พอดีกับเวลา ไม่ได้ปรับเนื้อเรื่องหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาแต่อย่างใด การปรับความสั้นยาวของบทเพื่อให้การแสดงไม่เย็นเขื่อพอดีกับเวลาที่สถานีฯ กำหนด วิธีการปรับบทต้องปรับ 2 อย่าง คือ ปรับฉากและปรับภาษา

-ปรับฉาก ต้องลำดับฉากใหม่ภายในเวลาที่กำหนด

“เขียนบทมีความสำคัญมาก คือ หนังสือนี่ต้องหนึ่งเรียงเรื่องกัน สองบทที่ดี กะทัดรัดไม่สั้นและไม่ยาวจนเกินไป แต่เรื่องต้องเป็นเรื่องคี่ด้วย เรื่องแต่ละเรื่องไม่ใช่ว่าเราจะเล่นต่อไป บางทีเราคิดว่าเราเล่น 1 ชั่วโมงซะมี่ย เราต้องดูแลด้วย” (โสภณศิลป์.นายหนัง.สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2540)

“เรื่องที่เขียนไว้เป็น 40 - 50 เรื่อง แล้วแต่้วยกเรื่องไหนมาเล่น ก่อนแสดงมีการเตรียม ที่นี้หนังที่ดีต้องมี เริ่ม เรื่อง รัก รบ ร้าง และสรุป การเขียนบทมีความสำคัญต่อนายหนังในเรื่องการใช้สำนวน สำหรับผมที่แสดงในที่นี้จะตัดคำหยาบ ไม่ได้ปล่อยตามอรรถยาศัย เพราะเรารู้ว่านี่คือการบันทึกเทปต้องเอาบทมาปรับให้เข้ากับเวลา เราต้องรู้เวลาในการแสดงด้วย” (วรพจน์ เขียรทอง.นายหนัง.สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2540)

“ เวลาเราแสดงกลางแจ้งนี่ยะ ฉากหนึ่งเราสามารถเล่นได้ชั่วโมงนะ เพื่อขยายให้เข้าไปสู่คนดูหลายๆ กลุ่ม แต่เวลาเราแสดงในที่วีเราไม่สามารถทำอย่างนั้นได้ เราต้องสรุปให้สั้นลง เราควรรู้ว่าเขาออกกัณฑ์จะได้สร้างฉากให้ตรงเป้ากับเวลาของสถานีฯ” (สุชาติ ทรัพย์สิน นายหนัง.สัมภาษณ์,2 สิงหาคม 2540)

จะเห็นว่าการปรับบทหนังตะลุงที่แสดงทางโทรทัศน์ ปรับโดยการปรับฉากสำคัญ ฉากใหม่ที่จำเป็นเพื่อให้พอดีกับเวลาที่สถานีฯ กำหนด เนื้อเรื่องที่นำมาจากเรื่องเก่ายังมีเนื้อหาเหมือนเดิมไม่ได้เปลี่ยนแปลง ฉากใดที่ไม่สำคัญก็ต้องตัดออก แล้วฉากใหม่ให้เนื้อเรื่องเรียงกันต่อไปแบบเดิม แต่เนื้อเรื่องต้องมีแนวตามแบบหนังตะลุง คือ เริ่ม เรื่อง รัก รบ ร้าง และสรุป จากการศึกษาพบว่าเนื้อเรื่องของหนังตะลุงที่แสดงทางโทรทัศน์มีครบทุกแนว คือ เรื่อง รัก รบ ร้าง แต่ยกเว้นสรุป ส่วนมากไม่สรุปเรื่องและไม่จบเรื่อง เพราะถึงแม้จะฉากใหม่ให้สั้นพอดีกับเวลาของสถานีฯ แล้วก็ตาม เรื่องก็ยังไม่จบ เพราะธรรมชาติของหนังตะลุงที่มีความยาวเย็นเยื่อหลายฉาก หลายครอบครวนั่นเอง เมื่อเนื้อเรื่องไม่จบนายหนังก็ไม่ได้สรุปเรื่องว่าตอนจบจะเป็นเช่นไร แต่คนดูก็ทำนายได้ว่าธรรมชาติของละคร คนร้ายต้องพ่ายแพ้พระเอก นางเอกตามแบบแผนการแสดงหนังตะลุง จากวิถีทัศน์ที่นำมาศึกษาทั้ง 9 เรื่องมีหนังตะลุงที่แสดงทางโทรทัศน์เรื่อง หักเหลี่ยมคนดัง เพียงเรื่องเดียวที่แสดงได้จบเรื่อง ผลสรุปก็ออกมาตามแนว คือ ธรรมชาติของละคร

-ปรับภาษา นายหนังตะลุงทุกคนตระหนักดีว่าการแสดงออกโทรทัศน์ต้องพูดคำหยาบไม่ได้ พาดพิงถึงบุคคลที่สามหรือสถาบันในทางเสียหายไม่ได้ แต่มักพบอยู่เสมอว่า การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์ยังมีคำพูดหยาบปรากฏอยู่ ได้แก่ คำชวน คำสบถ คำหยาบเรื่องเพศ ส่วนด้านภาษากลางและภาษาท้องถิ่นได้ยังคงมีตามแบบไม่ได้ปรับเปลี่ยนแต่อย่างใด

ข. การเตรียมตัวด้านการแสดง พบว่ามีทั้งซ้อมและไม่ซ้อมก่อนการแสดง สาเหตุที่ไม่ซ้อมก่อนการแสดงเนื่องจากมีความชำนาญอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นเรื่องเก่าที่เคยแสดงมาแล้วหรือเป็นเรื่องที่เขียนใหม่ก็ตาม หากซ้อมก็เล็กน้อยเฉพาะส่วนที่เป็นข้อมูลความรู้ที่ยังไม่ชำนาญเนื้อหา เพื่อให้เกิดความแม่นยำ ราบรื่นในขณะแสดง การซ้อมก่อนการแสดง นายหนังจะซ้อมที่บ้านของตนเอง เมื่อมาถึงสถานีฯ จะบันทึกเทปได้เลย ไม่มีการซ้อมที่สถานีฯ อีก

3.4 การนำเสนอ ในการนำเสนอความรู้ของหนังสือทางโทรทัศน์ขึ้นอยู่กับศักยภาพที่ไม่เท่ากันของนายหนังแต่ละคนที่จะนำความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก ถ่ายทอดให้คนดู การนำเสนอความรู้ในหนังสือมีทั้งแบบนำเรื่องแบบโบราณมาแสดงและผูกโครงเรื่องแบบใหม่ หากนำเรื่องแบบโบราณมาแสดง การถ่ายทอดความรู้ด้านจริยธรรมต่างๆ มักปรากฏอยู่ในโครงเรื่อง อยู่ในการดำเนินชีวิตของตัวละคร หากเป็นความรู้ทางโลก เช่น โรคเอดส์ ฯลฯ มักปรากฏอยู่โดยการแทรกกระหว่างเนื้อเรื่อง เช่น แทรกในบทเจรจา บทพากย์ คำบรรยาย เป็นต้น

หากนำเสนอโดยการผูกโครงเรื่องแบบสมัยใหม่ ผูกเรื่องเป็นความรู้ที่ต้องการถ่ายทอดทั้งเรื่อง นายหนังก็มีศักยภาพพอจะทำได้ วิธีการนำเสนอความรู้แบบผูกโครงเรื่อง ทำได้โดยใช้หลักเหมือนการผูกโครงเรื่องนิยายแบบโบราณ “เวลาเขียนโครงเรื่อง เราต้องตั้งเป็นสองฝ่าย ฝ่ายมีอำนาจกับฝ่ายไม่มีอำนาจ หรือว่าเป็นฝ่ายปกครองกับฝ่ายที่ถูกปกครองหรือฝ่ายชั่วมกับฝ่ายดี เมื่อเรายึดหลัก 2 หลักนี้แล้ว เราก็สามารถทำเรื่องนั้นให้เป็นอะไรก็ได้” (สุชาติ ทรัพย์สิน. นายหนัง. สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2540)

“ที่สำคัญที่สุด คือ ข้อมูลที่เป็นร้อยแก้ว ต้องได้ก่อน เอาข้อมูลมาวางไว้แล้วเราวางแนวเอง การเกิดเป็นนิยายเนื้อหาสาระในหนังนี้ อันนี้เป็นการเคยชินตามที่ได้เรียนรู้ศึกษากันมา เขาเรียกกันว่านักปราชญ์ฟังสำนวน เราเล่นหนังมานานแล้ว 30 กว่าปีแล้วเราสามารถจะรู้ได้ว่า เรื่องโรคเอดส์ พยาธิปากขอ มลพิษ ควรจะวางแนวอย่างไรให้เป็นเนื้อหาสาระ” (โสภณศิลป์. นายหนัง. สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2540) นั่นคือ การนำเสนอความรู้โดยการผูกเป็นโครงเรื่องแบบสมัยใหม่ทั้งเรื่อง นายหนังจะต้องมีข้อมูลพร้อมเสียก่อนเพื่อจะได้วางแนวคิดได้ จากนั้นจึงวางโครงเรื่องตามแบบนิยายโบราณตามที่นายหนังเคยเขียน เคยศึกษามาจากครูหนัง แล้วประยุกต์แนวเรื่องตัวละครให้เป็นสมัยใหม่ โดยยึดหลัก 2 หลัก คือ ฝ่ายดีกับฝ่ายชั่ว อาศัยประสบการณ์ความชำนาญจากการเล่นหนัง นายหนังย่อมสามารถวางโครงเรื่องให้เป็นแบบใดก็ได้ นอกจากจะนำเสนอความรู้ในโครงเรื่องสมัยใหม่ทั้งเรื่องแล้ว ระหว่างการดำเนินเรื่องก็ยังสามารถแทรกความรู้เพิ่มเติมได้อีกในบทกลอน บทบรรยาย บทเจรจา เช่นเดียวกับการแทรกความรู้ในระหว่างเรื่องแบบโบราณ ในการนำเสนอความรู้ในโครงเรื่องแบบสมัยใหม่หรือแบบโบราณก็ตาม จะไม่นิยมให้ตัวละครเป็นตัวดำเนินเรื่องนิยาย ถึงแม้แก่นของ

ของหนังตะลุงคือตัวตลกก็ตาม เพราะบทบาทของตัวตลกไม่ใช่ตัวดำเนินเรื่องนิยายแต่เป็นตัวที่คอยสอดส่องมองการกระทำของตัวละครอื่นๆ แล้วมีหน้าที่แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ตัวอย่างเช่น “ การผูกโครงเรื่องเกี่ยวกับโรคเอดส์ กำหนดให้ตัวละครอื่นๆ เป็นเอดส์ แล้วก็ดำเนินชีวิตในเรื่องไปจนจบ แต่จะไม่ให้ตัวตลกเป็นเอดส์เด็ดขาดเพราะตัวตลกไม่ใช่ตัวดำเนินเรื่องตัวตลกเป็นตัวชี้แนะ แสดงความคิดเห็นเป็นตัวคอยติดตามตัวละคร” (โสภณศิลป์.นายหนัง.สัมภาษณ์,2 สิงหาคม 2540)

นอกจากนี้การจัดฉากแต่ละฉากก็สามารถนำเสนอความรู้ได้ในโครงเรื่องแบบสมัยใหม่ขึ้นอยู่กัเวลาที่สถานีฯ มีให้ นายหนังสุชาติ ทรัพย์สิน เล่าให้ฟังว่า “ เรื่องยามาคะที่เขาให้ทำ ผมทำเป็นนิยาย N.H.K. เขาจ้างมาทำ เขาบีบให้แค่หนึ่งชั่วโมง ผมใช้ 5 ฉาก เขาทำหนังต้องการเก็บไว้ ฉากแรกตั้งกรุงศรีอยุธยา ฉากที่สองก็ยามาคะลงสำเภามารูปภาพทันสมัยนะ มาเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ฉากที่สามไปปราบกบฏที่ปัตตานี ฉากที่สี่กลับมาถึงนครศรีธรรมราชโดนอาวุธมาตาย ในฉากที่ 5 ลูกเป็นขุนภิมุข เป็นเจ้าเมืองแทนพ่อ” (สุชาติ ทรัพย์สิน.นายหนัง.สัมภาษณ์,2 สิงหาคม 2540)

จะเห็นว่าการนำเสนอความรู้โดยผู้เป็นเรื่อง นายหนังจะมีวิธีการนำเสนอโดยใช้การดำเนินชีวิตการกระทำของตัวละครเป็นตัวดำเนินเรื่อง ใช้ตัวตลกเป็นตัวชี้แนะสั่งสอน แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ อีกวิธีหนึ่ง การใช้ฉากใส่รายละเอียดความรู้ต่างๆ ก็เป็นการนำเสนอได้ในแต่ละฉาก มีตัวละครเป็นตัวดำเนินเรื่องจนจบ แต่ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดความรู้โดยการแทรกระหว่างเรื่อง หรือผูกโครงเรื่องทั้งเรื่องก็ตาม “ การนำเสนอความรู้ต้องให้แบบซึมที่คนจับไม่ได้ ไม่รู้สึกว่ายัดเยียดเป็นวิชาการ” (สุชาติ ทรัพย์สิน.นายหนัง.สัมภาษณ์,15 มีนาคม 2540) เพราะหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของหนังตะลุงคือทำให้ความบันเทิง แต่ความบันเทิงก็สามารถแทรกสาระที่เป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตประจำวันของคน

“ สาระสำคัญที่จะถ่ายทอดให้คุณดูโดยปกติเป็นสิ่งที่ต้องการปลูกฝังคนดูอยู่แล้ว นายหนังเองก็มีความคิดเป็นพื้นฐาน หนังตะลุงก็จำเป็นจะต้องสร้างสรรค์สังคมอยู่แล้ว แต่มันอาจจะมาน้อยขึ้นอยู่กับรรยากาศในแต่ละคืน เราก็จะเอาวิถีชีวิตประจำวันเข้าไปจริงๆ มันก็สามารถจะประยุกต์กันได้ สามารถนำความรู้สอดแทรกใส่ลงใส่ส่งไปได้ในวิถีชีวิตของแต่ละคนของตัวละครที่นำมาเล่ากัน เพราะก่อนการเดินเรื่อง อะไรต่างๆ จะมีทุกฉาก ทุกตัว

ละครที่จะพูดถึงตัวเองว่าการดำเนินชีวิตเป็นอย่างไร ความเป็นอยู่เป็นอย่างไร การเข้าสังคมกับเพื่อนเป็นอย่างไร ก็สามารถแทรกลงไปได้” (สถิตย์ วิชาศิลป์. นายหนัง. สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2540)

หนังตะลุงสามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้คนได้เป็นอย่างดีเป็นสิ่งที่สามารถทำได้อยู่แล้ว ลักษณะหนังตะลุงเป็นนิยาย มีตัวละครที่แทนบุคลิกของคนแบบต่างๆ กันในสังคม การเจรจาของตัวละครสอดแทรกความรู้สาระต่างๆ ได้ทุกเรื่อง ธรรมชาติหนังตะลุงมีความยืดหยุ่นที่จะนำความรู้ใหม่ๆ แทรก นอกจากบทเจรจาแล้วยังแทรกได้ในบทพากย์หรือบทกลอน และคำบรรยาย รวมทั้งการผูกโครงเรื่องจะเป็นแบบจักรๆ วงศ์ๆ แบบโบราณมีอภิไศยหรือลือชื่อก็ได้ หรือจะผูกโครงเรื่องแบบสมัยใหม่สมจริงสมจังก็ได้ ซึ่งต่างจากศิลปะการแสดงบางชนิด เช่น โขน ไม่สามารถนำความรู้แทรกลงได้ โขนไม่มีความยืดหยุ่นไม่สามารถปรับเนื้อเรื่องให้ทันสมัยใหม่ได้ เพราะต้องรักษาแบบแผนการแสดง รูปแบบ เอกลักษณ์เอาไว้ เนื้อเรื่องก็คงเป็นเรื่องรามเกียรติ์ ตัวละครแบบเดิมถึงแม้จะมีการเสียดสีการเมืองปัจจุบันอยู่บ้างก็เป็นเพียงคำพูดล้อเลียนเล็กๆ น้อยๆ ไม่ถึงกับปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื้อหาทั้งหมด อีกทั้งความรู้ด้านอื่นๆ ในชีวิตประจำวันก็ไม่เหมาะที่จะใช้ โขนถ่ายทอด ด้วยเหตุที่โขนถือศิลปะการแสดงชั้นสูงนั่นเอง ในขณะที่หนังตะลุงดั้งเดิมก็เริ่มเล่นเรื่องรามเกียรติ์เหมือนกัน แต่หนังตะลุงสามารถประยุกต์เนื้อเรื่องได้ทันสมัยตามสังคมจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการนำเสนอความรู้ของหนังตะลุงทางโทรทัศน์ขึ้นอยู่กับศักยภาพนายหนังแต่ละคนซึ่งมีไม่เท่ากัน แล้วแต่เอกลักษณ์ของนายหนัง การนำเสนอความรู้นั้นสามารถถ่ายทอดได้ทั้งเรื่องหรือแทรกระหว่างการแสดงก็ได้ เพียงแต่ความรู้ที่ได้มานั้นต้องถูกต้อง มิฉะนั้นจะมีผลเสียต่อสถานีโทรทัศน์และตัวนายหนังเอง

5. การตรวจสอบข้อมูล ในขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูลนี้ นายหนังจะเป็นฝ่ายตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่ค้นคว้าข้อมูลเองรวมทั้งข้อมูลที่สถานีโทรทัศน์เตรียมไว้ให้บางแห่ง เมื่อนายหนังตรวจสอบข้อมูลอย่างแน่ใจว่าถูกต้องแล้ว จึงเขียนบทฝึกซ้อม เตรียมแสดงต่อไป ไม่มีการส่งบทให้หน่วยงานภายนอกอื่นๆ ตรวจสอบ ข้อมูลที่ถ่ายทอดนี้พบว่าไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดพลาดแต่ประการใด

การวิเคราะห์วิธีการนำเสนอความรู้ของหนังสือทางโทรทัศน์

จากการศึกษาหนังสือทางโทรทัศน์ทั้ง 9 เรื่อง พบว่า วิธีการนำเสนอความรู้แยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นนิยายและส่วนที่เป็นความรู้ ทั้งสองส่วนนำเสนอความรู้ได้ 4 รูปแบบ คือ

1. การนำเสนอโดยการผูกโครงเรื่อง
2. การนำเสนอในบทเจรจา
3. การนำเสนอในบทพากย์
4. การนำเสนอในคำบรรยาย

การนำเสนอโดยการผูกโครงเรื่องอยู่ในส่วนที่เป็นนิยาย การนำเสนอในบทเจรจา บทพากย์และคำบรรยาย อยู่ในส่วนที่เป็นความรู้

1. การนำเสนอโดยการผูกโครงเรื่อง จากการวิเคราะห์พบว่า การนำเสนอโดยการผูกโครงเรื่องจะอยู่ในส่วนที่เป็นนิยาย มักปรากฏเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ในทางธรรม ด้านการประพฤติปฏิบัติตนในสังคมและจริยธรรมต่างๆ ผูกโครงเรื่องให้มีตัวละครทั้งฝ่ายธรรมและอธรรม ผลสุดท้ายเนื้อเรื่องจะแสดงให้เห็นว่า ธรรมย่อมชนะอธรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่มีโครงเรื่องแบบโบราณ จักรๆ วงศ์ๆ เช่น ยอดนักบุญราชาห้าบัลลังก์ วิญญาณพยาบาล บุญบันดาล อภินิหารมุนษย์ควาอังการ หรือหนังสือที่มีโครงเรื่องแบบสมัยใหม่อย่างเรื่องหักเหลี่ยมคนดัง ก็ตาม ตัวละครที่เป็นฝ่ายธรรมย่อมได้รับความสุขในบั้นปลาย ส่วนตัวละครที่เป็นฝ่ายอธรรมจะถูกกำจัดไปโดยตัวละครฝ่ายธรรม โดยการทำให้ตาย หรือถูกจับขังคุก

ในการนำเสนอโดยวิธีผูกโครงเรื่องนี้มีแนวคิดย่อยแทรกอยู่ด้วย มักเป็นการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับทางโลก เช่น เรื่องโรคเอดส์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สภาพทั่วไปทางการเมือง นิยมนำเสนอในบทเจรจา บทพากย์ และคำบรรยาย มากกว่าการผูกโครงเรื่อง จากการสัมภาษณ์นายหนังสือชาติ ทรัพย์สินและนายหนังสือศิลป์ วิชาศิลป์ ได้คำตอบว่า การผูกโครงเรื่องให้เป็นเรื่องเกี่ยวกับทางโลกทั้งเรื่อง นายหนังสือมีศักยภาพจะทำได้แต่ด้วยเห็นว่า

จะเป็นการยึดเย็บความรู้อาการมากไปทำให้การถ่ายทอดความรู้ของงานราชการล้มเหลวได้ คนคู่ก็เบื่อ ต้องนำเสนอแบบซึมทำให้คนดูเขาสลึมและจับไม่ได้ว่าขณะนี้กำลังให้ความรู้อยู่ หากไม่ผูกเป็นโครงเรื่อง นายหนังก็มักใส่ความรู้ที่แทรกไประหว่างการดำเนินเรื่องของตัวละครอยู่แล้วซึ่งจะมีความสอดคล้องกันกับความรู้ที่ต้องการถ่ายทอด นั่นคือการแทรกแนวคิดย่อยซึ่งแนวคิดย่อยสามารถเปลี่ยนเป็นเรื่องอะไรก็ได้ แต่แนวคิดหลักคือความบันเทิงไม่สามารถไปเปลี่ยนได้ ตัวอย่างเช่นการถ่ายทอดความรู้โรคเอดส์ จากหนังตะลุงเรื่อง บุญบันดาล ขณะที่ตัวละครสามตัว ได้แก่ เจ้าชาย ตัวตลกท่งและนุ้ย กำลังเดินทางอยู่กลางป่า ท่งและนุ้ยต้องการเงินหัวหน้ากลุ่ม จึงเล่นเกมสต่ออักษรให้ส่งท้ายสระอาใครชนะได้เป็นหัวหน้า ซึ่งตอนนี้ได้แทรกแนวคิดย่อยให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ลงไปด้วย

- เจ้าชาย ยังเหลืออีก 2 ประโยคครับ ถ้าพี่ท่งแพ้หมดสิทธิ์เลยครับ พี่นุ้ยได้เป็นแทน
- ท่ง เป็นอะไรที่อย่าให้มันคิดได้ คิดไม่ออกเจ็บหัวเพียบ
- นุ้ย ขอเดชะครุหมอนั่งช่วยคลบบันดาลให้ท่งคิดออก
- ท่ง อ้อ ตาย ตาย ตาย ต่ไปนี่จะเป็นโรคเอดส์
- นุ้ย อ๊ะ เป็นโรคเอดส์มีงไม่ได้เป็นหัวหน้าแล้ว ตายแน่เป็นโรคเอดส์แล้วต้องตาย
- ท่ง ตามใจมันละ มันจะโรคเอดส์ จะเป็นอะไร ต่ไปนี่จะเป็นโรคเอดส์ ทัวประเทศยังไม่มียา มีงคิดจากปัญญา หมอรักษามบอกว่ายาที่ยังไม่มี เป็นแล้วต้องตาย ต่omanองชาย ต่ให้ได้สักที เออ หัวดีครับ เออ คือคุณเป็นโรคเอดส์ ผมมาจากช่อง 7 สี มาสัมภาษณ์ แล้วก็คุณจะเป็นอะไรไม่ทราบครับ
- นุ้ย เปรต ภูไม่ใช่ตายกับโรคเอดส์ ภูจะตายกับหัวนี้มึง เอามาซัวร์หมูกูนิ เหม็นจะตาย
- ท่ง แกอย่าหาเรื่องละ มีงจะเป็นอะไร
- นุ้ย ขึ้นมาเปรตๆ เพ เป็นโรคเอดส์ มันก็ยอมตายแล้ว ช่างแม่มัน
- ท่ง ภูจะเป็นโรคเอดส์ ภูจะเป็นโรคเอดส์ ทัวประเทศยังไม่มียา มีงคิดจากปัญญา หมอรักษามบอกว่ายาที่ยังไม่มี เป็นแล้วต้องตาย เป็นแล้วต้องตาย ต่มาให้ได้ ต่มาสักที เป็นเป็นโรคเอดส์ ไซ่แล้วภูเป็นโรคเอดส์ มีงจะเป็นอะไร มีงจะเป็นอะไร เป็นเป็นเอดส์ มีงตอบให้ได้ เป็นแล้วต้องตายไม่มีปัญหา

นัย ถ้าเป็นแล้วต้องตาย กุตอบให้ได้ว่าต้องเป็นป่าช้า เรื่องนี้ไม่มีปัญหา เป็นโรค
 เอกส์แล้วต้องตาย ไปฝังไว้ในป่าช้า อ้า อ้า อ้า...

(บุญบันดาล)

2. การนำเสนอในบทเจรจา บทเจรจา คือ บทสนทนา พูดคุยระหว่างตัว
 ละคร 2 ตัวขึ้นไปเมื่อคนตรีหยุด ขณะเจรจาอาจใช้ ฉิ่ง กรับ โหม่ง ให้จังหวะเล็กน้อย
 ประกอบคำพูด ภาษาที่ใช้ในบทเจรจามี 2 ประเภท ได้แก่ ภาษากลาง และภาษาท้องถิ่น
 ภาคใต้

2.1 ภาษากลาง ใช้กับเจ้าเมือง นางเมือง หนุ่มสาวชาวบ้านสมัยใหม่และ
 ตัวละครอื่นๆ ที่ไม่ใช่ตัวตลก ตัวละครแต่ละตัวที่มาไม่เหมือนกัน เช่น กษัตริย์ ราชนี เป็น
 คนที่มีศรัทธาบรรดาศักดิ์สูงต้องพูดภาษากลาง การใช้ภาษาจะยึดหลักว่าผู้มีอำนาจจะใช้ภาษา
 กลาง แต่ถ้าชาวบ้านจะใช้ภาษาได้ มีคำๆ หนึ่งที่ใช้เรียก “พูดกลาง” ว่า “พูดข้าหลวง” คือ
 สมัยก่อนนั้นผู้มาเป็นข้าหลวงไม่ใช่คนใต้ มาจากส่วนกลางทั้งสิ้น เค็มที่จะมีเจ้าเมือง ภาษาใต้
 เรียกว่า เจ้าเมือง นางเมือง ขุนนาง ขุนพล ต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของราชการ
 เป็นตัวละครอีกพวกหนึ่งเป็นรูปตลกจะใช้ภาษาได้ (สังเคราะห์จากการสัมภาษณ์นายหน้ง
 สุชาติ ทรัพย์สิน นายหนังสถิติย์ ปรีชาศิลป์ และนายหน้งโสภณศิลป์, 15,22 และ 24
 มีนาคม 2540)

2.2 ภาษาท้องถิ่นใต้ ใช้กับตัวตลก การนำเสนอความรู้ของหนังตะลุงทาง
 โทรทัศน์พบว่า นิยมนำเสนอในบทเจรจาของตัวตลกด้วยเหตุผลว่า “ตัวพระ ตัวนางเป็นของ
 ประกอบการเล่านิทานไม่ได้เป็นแก่นของหนังตะลุง แก่นหนังตะลุงคือตัวตลก ตัวพระตัวนาง
 ไม่สามารถที่จะไปแตะต้องคนหนึ่งคนใดได้ในสังคมแต่ตัวตลกแตะต้องได้ หากจะแทรก
 ความรู้ก็แทรกโดยไม่ให้คนดูรู้สึกตัว” (สุชาติ ทรัพย์สิน.นายหน้ง.สัมภาษณ์,15 มีนาคม 2540)
 แต่อย่างไรก็ตามการนำเสนอความรู้ในบทเจรจาของตัวตลกก็ยังสามารถเสนอโดยผ่านตัวละคร
 อื่นได้ แต่ความน่าสนใจจะอยู่ที่รูปคำหรือรูปตัวตลกมากกว่า เพราะ “รูปตลกเป็นตัวแทนคน
 พื้นบ้านเป็นตัวแทนประชาชนประเภทต่างๆ ที่มีความรู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง คนโง่ก็มีคนเฉลียว

ฉลาดก็มี เพราะฉะนั้นบทเจรจาเหล่านี้จะไปตกอยู่กับตัวตลก เพราะประชาชนสามารถจะเข้าใจภาษาได้บ้านเราคิดว่าการไปไหว้ฉากเจรจาระหว่างพระเอก นางเอกซึ่งใช้กันน้อย” (สถิติปรัชญาศิลป์. นายหนิง. สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2540)

จะเห็นว่าการใช้ภาษาก็เป็นสิ่งที่แสดงระดับชนชั้น (hierarchy) การแสดงหนังตะลุงแต่เดิมยึดหลัก ผู้มีอำนาจสูงกว่าใช้ภาษากลาง ซึ่งมีที่มาจากสภาพการปกครองบ้านเมือง สมัยก่อนที่ผู้ปกครองบ้านเมืองเป็นข้าราชการจะมาจากส่วนกลางหรือเมืองหลวงถือเป็นผู้มีอำนาจ การใช้ภาษากลางก็ถือเป็นภาษาสูงตามไปด้วย จึงยกย่องให้ผู้มีอำนาจใช้ภาษากลาง ผู้ถูกปกครอง คือชาวบ้านจะใช้ภาษาได้ เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่มีระดับทางสังคมต่ำกว่า ต่อมาสภาพสังคมเปลี่ยน มีการเลื่อนไหลทางชนชั้น ผู้ปกครองเป็นคนท้องถิ่นก็มี พูดได้ทั้งภาษากลางและภาษาได้ ภาษาจึงไม่ได้บ่งบอกความมีอำนาจในการปกครองอีกต่อไป

การแสดงหนังตะลุงในยุคปัจจุบันไม่เพียงแต่ผู้ปกครองบ้านเมืองเท่านั้นที่ใช้ภาษากลาง ผู้ถูกปกครอง เช่น ชาวบ้านที่เป็นหนุ่มสาวสมัยใหม่ พระเอก นางเอก ยักษ์ ตัวอินฉา พ่อ แม่ ที่ยังไม่แก่ก็ใช้ภาษากลางด้วย ส่วนชาวบ้านคนแก่ระดับ ปู่ ย่า ตา ยาย นิยมใช้ภาษาได้อยู่ การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์ก็ปรากฏเช่นนี้ ส่วนตัวตลกยังนิยมใช้ภาษาได้เป็นเอกลักษณ์จะขาดเสียไม่ได้ เพราะเป็นแก่น เป็นตัวสำคัญที่สุดของหนังตะลุง การแสดงความคิดเห็นต่างๆ วิพากษ์วิจารณ์บ้านเมืองมักจะผ่านจากตัวตลก อาจกล่าวได้ว่าตัวตลกถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อให้ผู้สร้างสารสามารถแสดงความคิดเห็นของตนออกมาได้ (expressive media)

ตัวอย่างบทเจรจานำเสนอความรู้เรื่องแบบแผนพฤติกรรมทางสังคม ในประเด็นกิริยามารยาทของสตรี การรู้จักกาลเทศะ

สุดใจ	ที่ไม่รักน้องแล้วหรือ
เจ้าชายเค่นชัย	เราต้องมีความคิดบ้างซิเจ้า เราอยู่ที่ไหน เราอยู่ในวัด ท่านอาจารย์พระฤๅมิ เราอยู่กับพระ เราอยู่ในสถานบันการศึกษา เรามารักกัน เรามีอะไรที่เกินขอบเขตมันไม่ได้ เดี่ยวอาจารย์รู้เข้าจะเสียใจ

ยอดทอง วัตถุประสงค์ศึกษา สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพรรคนี้ได้พร้อมมันไม่
ได้ ทำอะไรผิดประเพณีไม่ได้ เสียชื่อ

(วิญญาณพยาบาท)

3. การนำเสนอในบทพากย์ บทพากย์ คือ คำกลอนที่ใช้ร้องเป็นทำนองมีดนตรีประกอบ ใช้กับตัวฤๅษี พระอิศวร นอกจากนี้ยังนิยมใช้สำหรับตอนชมโฉม ตอนที่ให้ตัวละคร อารุโสะ เช่น บิดา มารดา ฤๅษี กล่าวสั่งสอนบุตร ธิดาหรือศิษย์ ตอนพรรณนาครัครวญ หรือ วิพากษ์วิจารณ์การเมืองก็ได้

“ บทกลอน โดยปกติจะเป็นกลอนสวด บทกลอนส่วนใหญ่มาจากกลอนแปดตามแนวสุนทรภู่ นอกจากนี้อาจมีกลอนกลบทต่างๆ เช่น กลบทกบเดิน” (โสภณศิลป์. นายหนัง. สัมภาษณ์. 24 มีนาคม 2540)

จากการศึกษาพบว่า การนำเสนอความรู้ของหนังตะลุงทางโทรทัศน์ในบทพากย์จะเป็น บทกลอนธรรมดาที่ไม่ใช่กลอนกลบท เพราะสามารถสื่อความหมายเข้าใจง่าย ระหว่างขับบทกลอน จะมีดนตรีประกอบ

ตัวอย่าง บทพากย์ยักษ์ บรรยายความรู้สึกลึกซึ้งของตัวละคร สั่งสอนอบรมกิริยามารยาทลูกสาว ให้ความรู้เกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมทางสังคม

โอ ก่อนแปรจากวังหมั้นตั้งแต่ลูกสาว

ก่อนแปรจากวังหมั้นตั้งแต่ลูกสาว

กิจการงานหลักอย่าได้นอนใจ

เจ้าอย่าถือดีว่ามีศักดิ์

เจ้าอย่าสำพองจองหงอนทะนง

เจ้าจงทำตนให้คนเกรงขาม

คนเกรงคนกลัวพลอดตัวความดี

เด็กเห็นผู้ใหญ่ว่าใจมันงาม

เสียงบอกภาษากิริยาบอกตัว

เมื่อคราวพ่อพรากเจ้าอย่าจากไปไหน

ระวังระไวแทนภัยพิรุณต์

ถึงเป็นลูกยักษ์มีศักดิ์สูงส่ง

สูงส่งแต่ศักดิ์คนรักจะไม่มี

ขึ้นชื่อว่างามสมนามอติดี

พูดจาพาสู้ผู้เต็มตัว

ผู้ใหญ่ที่ทราชมคนงามจะหัว

ว่าตระกูลดีชั่ววงศ์วานปานใด

ปากเป็นเอกเลขเป็นโทหนังสือเป็นตรี
 บอกกับเจ้าบัวขาวบังใบ
 ถ้าพ่อไม่อยู่ให้หนูเป็นใหญ่
 เด็กเป็นผู้ใหญ่หัวใจมันงาม
 โอ พ่อสั่งเจ้าลูกสาวเอ๋ย

ชั่วคิดเป็นตำราเจ้าอย่าสงสัย
 จงจำใส่ใจใฝ่จิตคิดตาม
 บัญชาข้าไทยอย่าให้ใครเหยียบย่ำ
 ผู้ใหญ่ที่ทราบบ่เขาก็หยามเหมือนกัน
 เท่านั้นแล้ว ว่าเท่านั้นแล้ว

(ยอดนักบุญ)

อีกตัวอย่างหนึ่ง บทพากย์วิพากษ์วิจารณ์การเมือง กล่าวถึงการคอร์รัปชันในวงการเมือง การทะเลาะแย่งชิงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนประชาชนยังยากจนเหมือนเดิม

ประเทศไทยทุกวันนี้ปั่นป่วนคนจะคิด
 คนหูเบาเข้าน้อยพลอยถูกดึง
 บังเกิดการโกงกินสิ้นทั้งประเทศ
 นักการเมืองปลี่ยนปลิ้นว่าทำไป
 แต่ที่จริงแล้วน่าแสบได้
 สวมหน้ากากไว้หลอก หลอกคนจน
 ประชาชาติราษฎรต้องรนลูก
 ไอ้ชวานาชาวสวนคว่ำพรวนดิน
 อันกฎหมายกลายหมคเป็นกฎหมาย
 เหมือนนิทานอีสปกบเลือกนาย
 บ้างขึ้นเถียงเสียงกวนประสาท
 เหมือนกับโรงละครลิงหญิงร้ายแรง
 เสนอแก้บัญญัติแปรผู้ตัดติ
 ยกมือ ไอ้อวดพวกเขา
 พูดเปล่าเปล่าแต่ปากพวกผู้แทน

สมัยนี้มีมนุษย์ทุจริต จะหาสิทธิ์เสรีเป็นหนึ่งใน
 หมดที่พึงเสียแล้วเราคนไทย
 นำสังเวชประชาชนคนส่วนใหญ่
 เพื่อหน้าทำเพื่อประชาชน
 เอาสีป้ายหน้าไอ้พวกมารหัวชน
 เหมือนกับเล่นกลชายยาโกงหากิน
 เหมือนไฟลูกล่าบวมลายสิน
 เหยื่อไหลรินนาบพื้นยีนชาเดียว
 มันข่มขู่แกมโกงช่วยกันปล้นกฎหมาย
 เข้าไปปรับใช้พี่น้องแต่กลับทำให้ของแพง
 ทำบาตรใหญ่ชิงตำแหน่ง
 ทำกลั่นแกล้งกลิ้งกลอกหลอกพวกเรา
 ประธานลูกพี่ลูกจันสู้
 ช่วยกันยกมือทำบทบาทจีเมา
 จะขอเดือนเพื่อนคนไทย

(หักเหลี่ยมคนคั่ง)

4. การนำเสนอในคำบรรยาย จากการสัมภาษณ์นายหนังสือพิมพ์ ปรีชาศิลป์ ได้อธิบายเกี่ยวกับการนำเสนอความรู้ในคำบรรยายไว้ว่า คำบรรยายเป็นภาษาที่ชาวบ้านฟังแล้วเข้าใจมากที่สุด ไม่ต้องแปล ไม่ต้องใช้ความคิดอะไร คำบรรยายใช้ขณะที่ตั้งฉากไว้ฉากหนึ่ง แสดงไปแล้วมีคำบรรยายระหว่างฉากเท่านั้นก็อาจจะสอดใส่ความรู้ลงไปได้ หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องก็ต้องรู้ว่าแต่ละฉากจะเกี่ยวข้องกับความรู้ที่ต้องการถ่ายทอดหรือไม่ ถ้าเกี่ยวข้องกันก็สามารถใส่ได้เลย

จากการศึกษาพบว่า การนำเสนอความรู้ในคำบรรยายจะเป็นแบบให้ข้อมูลตรงๆ ง่ายๆ ไม่ซับซ้อนจากหนังสือทางโทรทัศน์ทั้ง 9 เรื่องที่นำมาศึกษาพบว่า มีการนำเสนอความรู้ในคำบรรยาย ประเด็นการสั่งสอนให้ทำความดีโดยวิธีทำบุญและความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ จากเรื่องราชาห้าบัลลังก์ ภาษาที่ใช้ในคำบรรยายจะเป็นภาษาไทยกลาง นำเสียงบรรยายธรรมดาไม่ได้เน้นเสียงหรือเร้าอารมณ์แต่อย่างใด ตัวอย่างดังนี้

คำบรรยาย ชีวิตคนเราไม่เที่ยงแท้แน่นอน ถ้าผู้ใดใครประมาทผู้นั้นได้ชื่อว่าตายแล้ว คำว่าไม่ประมาทในที่นี้หมายถึงว่า เราควรสร้างสมคุณงามความดีตั้งแต่อายุน้อย เพราะการทำบุญสร้างกุศล ทำความดี บางคนคิดว่าชีวิตยังหนุ่มยังแน่นยังมีชีวิต ยังมีอายุอีกหลายวันไม่คิดจะทำบุญสุนทาน อันนี้เป็นความคิดเล็กเป็นการเข้าใจผิดย่อมไม่ถูกต้อง

(ราชาห้าบัลลังก์)

วิธีการนำเสนอความรู้ของหนังสือทางโทรทัศน์ทั้ง 9 เรื่องนี้พบว่า จะเป็นลักษณะเดียวกันหมด คือ ผูกโครงเรื่อง แทรกในบทเจรจา บทพากย์ และคำบรรยาย การนำเสนอในบทเจรจาเป็นลักษณะที่เด่นและสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะบทเจรจาของตัวละครซึ่งสามารถเจรจาได้ทุกเรื่อง การนำเสนอความรู้ต่างๆ การแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ทำได้โดยผ่านตัวละครซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนชาวบ้านทุกระดับ ทุกประเภท บทเจรจาเป็นบทที่เข้าถึงคนดู เป็นธรรมชาติ เป็นเหมือนชีวิตจริงที่พูดคุยกันด้วยภาษาพูดไม่ใช้ภาษากลอน การแสดงบทเจรจาของหนังสือทางโทรทัศน์ต้องระมัดระวังอยู่ 3 เรื่อง คือ คำหยาบ การให้ข้อมูลที่ผิดพลาดและการกล่าวพาดพิงถึงบุคคลอื่นในทางเสียหายทั้งคน

รู้จักทั่วไปและนักการเมือง จากการสัมภาษณ์นายหนังทั้ง 5 คน พบว่าการแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์ต่างจากการแสดงกลางแจ้งมาก การแสดงทางโทรทัศน์ต้องสรรหาคำพูดมาก ต้องเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่ทำให้สถานีโทรทัศน์เสียหาย แต่จากการศึกษาพบว่าการแสดงทางโทรทัศน์มักมีคำหยาบ มีการเสียดสีนักการเมืองอยู่ด้วย และพบว่าไม่มีการให้ข้อมูลที่ผิดพลาด

เนื้อเรื่องของหนังตะลุงมีทั้งแบบโบราณและแบบสมัยใหม่ การถ่ายทอดความรู้ในหนังตะลุงแบบโบราณและแบบสมัยใหม่ทำได้ทั้งโดยแทรกระหว่างเรื่อง หรือผูกโครงเรื่อง การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมต่างๆ มักผูกเป็นโครงเรื่องแบบโบราณ จักรๆ วงศ์ๆ เนื่องจากในสังคมสมัยโบราณนิยมสั่งสอนด้วยการผ่านมหรสพพื้นบ้าน จึงถือคตินี้มาถึงปัจจุบันเพราะหนังตะลุงที่แท้จริงคือ จักรๆ วงศ์ๆ วัฒนธรรมที่แท้ คือ แบบโบราณนี้เอง เนื้อเรื่องแบบโบราณจะไม่มีกำหนดให้ตัวละครดำเนินชีวิตเป็นสังคมสมัยใหม่หรือเป็นโรคสมัยใหม่ เช่น เอดส์ หรือตัวละครเรียกร้องประชาธิปไตย หากจะถ่ายทอดความรู้สมัยใหม่ลงในแนวเรื่องแบบโบราณก็ใช้วิธีแทรกในบทเจรจาตัวละคร หรือ บทพากย์เปิดรายการ หรืออีกวิธีหนึ่งคือการผูกโครงเรื่องแบบสมัยใหม่ให้ตัวละครดำเนินชีวิตแบบใหม่ แล้วถ่ายทอดความรู้ทั้งเรื่องโดยวิธีสร้างโครงเรื่อง เช่น เรื่องอำนาจอธิปไตย (หนังสือพิมพ์ ปรึกษาศิลป์) ที่ผูกโครงเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์การเดินขบวนเมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 เพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องประชาธิปไตยและเชิญชวนให้ประชาชนไปเลือกตั้ง เรื่องสงครามอ่าวเปอร์เซีย (หนังสือพิมพ์ ปรึกษาศิลป์) ผูกโครงเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์สงครามในอ่าวเปอร์เซีย จะเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวเนื้อเรื่องกับความรู้ที่แทรกจะไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืน มีความยืดหยุ่นและรู้จักการปรับตัวได้อย่างดี

วิธีการนำเสนอความรู้ของหนังตะลุงทางโทรทัศน์ แยกบทเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นนิยายและส่วนที่เป็นความรู้ นิยายอาจเป็นเรื่องเก่าที่เขียนไว้แล้ว หรือเป็นเรื่องที่เขียนขึ้นใหม่ก็ได้ จากการศึกษากวีนิพนธ์ทั้ง 9 เรื่องนี้พบว่า เป็นเรื่องเก่าที่เขียนไว้นานแล้วซึ่งผู้วิจัยทราบจากการสัมภาษณ์นายหนังเองและจากผู้ดำเนินรายการที่สัมภาษณ์นายหนัง ซึ่งบันทึกเทปไว้ก่อนเริ่มแสดง เป็นที่น่าสังเกตว่า บทนิยายมักถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับทาง

กรรม ส่วนบทความรู้ถ่ายทอดความรู้ทางโลก เช่น ความรู้เรื่องโรคเอดส์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางการเมือง เป็นข้อมูลต่างหากที่แทรกในบทนิยายมากกว่าการผูกโครงเรื่อง การแทรกความรู้ต่างๆ ในเนื้อเรื่องจะถี่มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับนายหนังเป็นผู้พิจารณา เป็นไปตามสถานการณ์ของสังคมและตามวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 นครศรีธรรมราช ถึงแม้บางเรื่องมีการเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอไปบ้าง เช่น สถานีฯ นำภาพยนตร์สารคดีสั้นๆ เรื่องโรคเอดส์แทรกขณะที่ตัวตลกกำลังเจรจาโรคเอดส์กันอยู่ ซึ่งรูปแบบนี้นายหนังไม่เห็นด้วยเพราะจะเสียความเป็นศิลปะของหนังตะลุง อีกทั้งสื่อโทรทัศน์อาจมีส่วนทำลายสื่อพื้นบ้านที่ละน้อยๆ ทำให้ธรรมชาติและเอกลักษณ์ของสื่อพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงและด้อยคุณค่าไป

ความแตกต่างระหว่างการแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์กับการแสดงตามธรรมชาติ

การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์แตกต่างจากการแสดงสดตามธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่อง สถานที่ การใช้ภาษา พิธีกรรมก่อนการแสดง และ ผู้รับสาร

1. สถานที่ สถานที่บรรยากาศแตกต่างกันเห็นได้ชัด การแสดงตามธรรมชาติอยู่กลางแจ้ง ปลูกโรงยกพื้นสูงประมาณ 2 เมตร ปลูกเป็นลักษณะเพิงหมาแหงน ด้านหน้าซึ่งจอกว้างประมาณ 2 x 3 เมตร จอทำด้วยผ้าขาว กว้าง ยาว ขนาด 1.50 x 3.50 เมตร ขอบด้านบนติดชื่อนายหนัง ขอบด้านล่างติดชื่อร้านค้าที่สนับสนุนคณนายหนัง นายหนังนั่งแสดงอยู่หลังจอ มีดวงไฟทำให้เกิดแสงเงาปรากฏอยู่ที่หลังจอ มีไมโครโฟนห้อยลงมาจากด้านบนถึงระดับปาก ส่วนการแสดงทางโทรทัศน์หากบันทึกเทปในห้องส่ง ต้องอยู่ในสถานที่จำกัดในห้องส่ง ติดเครื่องปรับอากาศ พูพรม นั่งแสดงกับพื้นห้องส่งไม่ได้ปลูกโรง มีแต่จอหนัง นอกจากนี้มีดวงไฟอยู่หลังจอแล้วยังมีดวงไฟจากสปอตไลท์เพิ่มเติมในห้องส่งอีกด้วยเพื่อให้ภาพสว่างในขณะออกอากาศ ถ้าหากบันทึกเทปนอกห้องส่งก็ปลูกโรงเหมือนการแสดง ตามธรรมชาติ

การแสดงในห้องส่งโทรทัศน์ มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกในการแสดงออกของนายหนัง

“ การอัดเทปแสดงในห้องส่งโทรทัศน์มันแตกต่างกันมากในความรู้สึก เราถูกจัดให้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องแสดง ไม่มีอารมณ์ในการแสดงเท่าไรนักเพราะมันอยู่ในสถานที่ที่เป็นห้องโถงใหญ่โต ไม่เคยชินกับห้องแอร์ ไม่เคยชินกับห้องที่ปูพรม เราเคยชินกับสภาพธรรมชาติต่างๆ ไร่ ก่อนข้างๆ ซักๆ เงินๆ อยู่เหมือนกัน” (สติติ วิชาศิลา. นายหนังสือ. สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2540)

“ การแสดงผ่านสื่อกับการแสดงสดกลางแจ้งต่างกันมากราวฟ้ากับดิน แสดงให้คนดูกลางแจ้งเราต้องเน้นเรื่องความเผ็ดร้อนเพื่อความสนุก เพื่อขุดหลุมพรางที่เราจะให้ความรู้ที่เขาฟังปฏิบัติ แต่ถ้าเราแสดงผ่านสื่อเราต้องยึดแบบนักข่าว” (สุชาติ ทรัพย์สิน. นายหนังสือ. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2540)

การแสดงตามธรรมชาติในหนังสือได้แสดงออกเต็มที่ ผ่อนคลายมากกว่าการแสดงทางโทรทัศน์การแสดงตามธรรมชาติจุดเน้นอยู่ตรงที่สามารถสร้างบรรยากาศให้สนุก ผาดโผนหรือเผ็ดร้อนได้มากกว่าการแสดงผ่านสื่อ เมื่อนายหนังสือย้ายเวทีมาแสดงทางโทรทัศน์จะรู้สึกเกร็ง ซักเงิน ต้องสำรวจในการแสดงทำให้อารมณ์ในการแสดงไม่แสดงออกอย่างเต็มที่เพราะต้องระมัดระวังข้อผิดพลาดในการแสดงทางโทรทัศน์ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสถานีฯ และนายหนังสือ อีกทั้งความรู้สึกในการแสดงทางโทรทัศน์ต้องทำตัวเหมือนนักข่าวตรงที่ รายงานเหตุการณ์แสดงความคิดเห็นได้ภายในเวลาที่จำกัด

2. การใช้ภาษา การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์ยังคงใช้ภาษากลางและภาษาท้องถิ่นได้เหมือนเดิม แต่สิ่งที่แตกต่างอยู่ตรงที่ใช้ภาษาคำหยาบ หากแสดงทางโทรทัศน์ต้องตัดคำหยาบ ระมัดระวังการใช้ภาษา ถึงแม้จะระวังคำหยาบแล้วก็ตามแต่ยังมีคำหยาบปรากฏอยู่บ่อยๆ ได้แก่ คำสบถ คำพวน คำหยาบเรื่องเพศ

“ สำหรับผมที่แสดงในทีวีจะตัดคำหยาบ ไม่ได้ปล่อยตามอัธยาศัยเพราะเรารู้ว่านี่คือการบันทึกเทป ต้องเอาบทมาปรับให้เข้าเวลา ต้องรู้เวลาในการแสดงด้วย” (วรพจน์ เขียรทอง. นายหนังสือ. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2540)

“ การแสดงกลางแจ้งอะไรก็ได้ ยังไงก็ได้ที่ประชาชนชอบ การแสดงง่ายกว่า การแสดงออกทีวีต้องระมัดระวังการพูดไม่ให้มีการหยาบโสน โดยเฉพาะมุขตลกเป็นตัวยกสำคัญ

ที่สุดถ้าเราพูดออกไปในสิ่งไม่ดี นายหนังจะเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดของเยาวชน“ (โสภณศิลป์. นายหนัง. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2540)

การแสดงหนังตะลุงตามธรรมชาติจะง่ายกว่าการแสดงทางโทรทัศน์ในด้านการใช้ภาษา ไม่ต้องระวังคำหยาบมากนัก ปล่อยตัวตามสบาย โดยเฉพาะมุขตลกจากตัวตลกเป็นตัวหลักที่สร้างความสนุกสนานซึ่งต้องมีคำหยาบปนอยู่ด้วย อีกทั้งในขณะที่แสดงตามธรรมชาติสามารถเห็นปฏิกริยาคนดูได้ทันที เมื่อคนดูชอบแบบใดนายหนังก็สามารถใช้ไหวพริบปฏิภาณแสดงให้ถูกใจคนดูได้ แต่การแสดงทางโทรทัศน์นายหนังต้องระลึกละเอียดอยู่เสมอว่าการแสดงครั้งนี้ผ่านสื่อมวลชนไม่สามารถเห็นคนดูจึงต้องแสดงในลักษณะสำรองมากกว่า

3. เวลา การแสดงหนังตะลุงตามธรรมชาติจำกัดเวลาแสดงเพียงเวลาเดียวคือเวลากลางคืน เริ่มตั้งแต่โหมโรงประมาณ 2 ทุ่ม คำเนินเรื่องจนถึงรุ่งเช้าประมาณ 05.00 น. หากมีการแสดงทางโทรทัศน์ต้องบันทึกเทปล่วงหน้า ถ้าบันทึกเทปในห้องส่ง เช่นในช่วงปี พ.ศ. 2533 - 2538 จะแสดงกลางวันหรือกลางคืนก็ได้แล้วแต่ห้องบันทึกเทป ถ้าบันทึกเทปนอกห้องส่งช่วงปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา จะแสดงเฉพาะกลางคืนให้เหมือนธรรมชาติ ความยาวของเนื้อเรื่องตามแต่สถานีฯ ต้องการ ส่วนใหญ่ประมาณ 6 ชั่วโมง การแสดงขณะบันทึกเทปแสดงที่เดียวตลอด 6 ชั่วโมง ออกอากาศจนครบ 6 ตอน เวลาที่ออกอากาศทางสถานีฯ ไม่จำกัดเวลา จะเป็นกลางวัน เย็น หรือกลางคืน ตามแต่สถานีฯ จะกำหนด ปัจจุบันรายการหนังตะลุงออกอากาศวันจันทร์ - อังคาร เวลา 16.00 น. - 17.00 น. ซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทด้านเวลาของหนังตะลุงทางโทรทัศน์ขยายไปจากการแสดงตามธรรมชาติที่แสดงได้เฉพาะกลางคืนอย่างเดียว

4. พิธีกรรมก่อนการแสดง การแสดงหนังตะลุงตามธรรมชาติทุกครั้งจะประกาศด้วยการโหมโรง ลอกธูราฤณี ลอกธูราพระคิสุวรรณทรงโคกสุภราช รูปไปรายหน้าาเท และรูปาอกเรื่อง (ซึ่งรูปบอกเรื่องเป็นรูปตัวตลก ปัจจุบันบางคณะไม่ค่อยใช้แล้วจะใช้ตัวละครอื่นบอกเรื่องแทน) จากนั้นจึงเป็นการแสดงเรื่องเหล่านี้ถือเป็นธรรมเนียมก่อนการแสดงที่จะขาดไม่ได้ เพราะนายหนังถือว่าพิธีกรรมเหล่านี้เป็นการไหว้ครู คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สดุดีคุณสิ่งต่างๆ ซึ่งมักจะได้แก่ พระรัตนตรัย พ่อ แม่ อาจารย์ ครูหนัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ทักทายเจ้าภาพ คนที่มาในงาน คนที่อุปการะเป็นการแสดงความคารวะและขอบคุณก่อนเริ่มการแสดง

จากการศึกษาหนังสือทางโทรทัศน์ 9 เรื่อง ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษานี้เป็นช่วงปี 2535 พบว่าพิธีกรรมก่อนการแสดงไม่มี บทบาทด้านพิธีกรรมลดลงถูกตัดออกไป จากการพูดคุยกับ นายหนังสือชาติ ทรัพย์สิน หนังสือศิลป์ วิชาศิลป์ นายหนังสือพิมพ์ คาราศิลป์ นายหนังสือพิมพ์ และนายหนังสือพิมพ์ เขียวทอง ทราบว่านายหนังสือพิมพ์จะแสดงทุกครั้งเพราะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ แต่สถานีโทรทัศน์ตัดออกไปเอง เพราะใช้เวลาประมาณ 30 นาที ถึงหนึ่งชั่วโมงทำให้กินเวลานานกว่าจะดำเนินเรื่อง การตัดพิธีกรรมส่วนนี้ออกทางโทรทัศน์ นายหนังสือพิมพ์จะยอมรับได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกแต่ละคน นายหนังสือพิมพ์ เช่น นายหนังสือชาติ นายหนังสือพิมพ์ ยอมรับได้ เพราะเห็นว่าสถานีฯ มีเวลาน้อย แต่นายหนังสือพิมพ์ เช่น นายหนังสือพิมพ์ยังไม่ยอมรับด้วยเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงถึงวัฒนธรรม ศิลปะในการเชิด “ อยากรู้ให้ออกตั้งแต่โหมโรง แต่เมื่อสถานีฯ มีเวลาจำกัดพออนุโลมให้ตัดโหมโรงได้ แต่การออกรูป ฤๅษี รูปโค ปรายหน้าบทร้องอยู่ เพื่อรักษาประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะในการเชิดไว้”

การลดพิธีกรรมไม่มีผลทำให้ความน่าเชื่อถือหรือความศักดิ์สิทธิ์ในเนื้อหา ด้าน จริยธรรมลดลงแต่อย่างใด “ การลดพิธีกรรมไม่เกี่ยว อันนั้นมันเป็นอัจฉริยะของผู้เชิด ไม่เกี่ยวข้องที่เขาตัดเขาต้องการดูเนื้อหาสาระ” (โสภณศิลป์.นายหนังสือ.สัมภาษณ์,2 สิงหาคม 2540)

“ หนังสือตระกูลเราควรออกให้ครบ แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความน่าเชื่อถือลดลง” (นายหนังสือ คาราศิลป์.นายหนังสือ.สัมภาษณ์,2 สิงหาคม 2540)

“ มันไม่ใช่อยู่ตรงนั้น มันอยู่ที่ธรรมเนียมมากกว่า มันไม่จำเป็นที่จะไปเน้นตรงนั้น... เรื่องพิธีกรรมเป็นของประกอบเวลาทำพิธี พิธีกรรมการออกรูป การออกโคนี่เป็นธรรมเนียมของหนังสือตระกูลเพื่อจะรักษาไว้ซึ่งการมาของหนังสือตระกูลมากกว่า หนังสือตระกูลเรารับมาจากพราหมณ์ ฮินดู อินเดียน อย่างชัดเจน และรูปฤๅษี รูปโค คือ พระผู้เป็นเจ้าของอินเดียน ของพราหมณ์ ความศักดิ์สิทธิ์มันอยู่ที่เวลาเราแก้บนหรือทำพิธีครอบมือของลูกศิษย์ลูกหามันอยู่นั้น เวลาแสดงให้คนดูถ้าเวลาเราน้อยเราสร้างธรรมเนียมขึ้นมาให้มองเห็นเป็นรูปเท่านั้น แต่ไม่จำเป็นต้องไปเน้น แต่เรื่องสอนศีลธรรมอยู่ที่ชั้นเชิงของการสอนอยู่ที่ภูมิความรู้ของการสอน” (สุชาติ ทรัพย์สิน.นายหนังสือ.สัมภาษณ์,2 สิงหาคม 2540)

จะเห็นว่าพิธีกรรมการออกรูปฤๅษี ออกรูปพระอิศวรทรงโคไม่ได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่สอนจริยธรรมแต่อย่างใด ความน่าเชื่อถือของเนื้อหาขึ้นอยู่กับความสามารถและภูมิความรู้ของนายหนังเองที่จะถ่ายทอดให้คนดูเชื่อถือ อีกทั้งการตัดพิธีกรรมออกไม่ได้ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ในเนื้อหาด้านจริยธรรมลดลงแต่ประการใด ความศักดิ์สิทธิ์อยู่ตรงที่การใช้เพื่อทำพิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น พิธีแก้บน พิธีครอบมือ เป็นต้น การออกรูปฤๅษี พระอิศวรทรงโค เป็นธรรมเนียมการแสดงเพื่อให้เห็นที่มาและการสืบทอดของหนังตะลุงว่าไทยได้รับอิทธิพลจากพราหมณ์ ฮินดู อินเดีย ที่นิยมนับถือฤๅษี พระอิศวรเป็นเทพเจ้าเท่านั้น การแสดงหนังตะลุงยุคปัจจุบันอาจลดขั้นตอนการออกรูปเหล่านี้ได้ขึ้นอยู่กับเวลาในการแสดงและเทคนิคการเชิดของนายหนัง อาจจะออกเพียงรูปผ่านฉากแต่ลดบทบาทย์ จับบทให้น้อยลงก็เป็นสิ่งที่นายหนังยอมทำได้ ในระยะปี พ.ศ. 2539 - 2540 การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์พบว่า มีพิธีกรรมการออกรูปฤๅษี พระอิศวรปรากฏอยู่ แสดงว่าสถานีฯ เริ่มมีการปรับปรุงและเห็นความสำคัญพยายามรักษารมณีสถาปัตยกรรมการแสดงในส่วนนี้ไว้

5. ผู้รับสาร การแสดงหนังตะลุงกลางแจ้งกับการแสดงทางโทรทัศน์ พบว่าผู้รับสารมีลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านสื่อทั้งสองต่างกัน ผู้รับสารหรือผู้ชมการแสดงกลางแจ้งส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง ลักษณะผู้ชมเป็นกลุ่มมีการทักทายปราศรัย มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social Interaction) ลักษณะการสื่อสารระหว่างหนังตะลุงกับผู้รับสารเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) มีปฏิริยาสะท้อนกลับเห็นได้ทันที จากเสียงหัวเราะ โห่ ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนายหนังกับผู้ชมเป็นแบบกันเอง มีลักษณะเป็นส่วนตัว (private)

ส่วนผู้รับสารหรือผู้ชมผ่านสื่อโทรทัศน์อยู่กระจัดกระจาย ไม่รู้จักกัน ไม่เห็นหน้าผู้ชมไม่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ลักษณะการสื่อสารของสื่อหนังตะลุงผ่านสื่อโทรทัศน์เป็นการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนายหนังกับผู้ชมเป็นแบบสาธารณชน (Public) คือมีผู้ชมหลากหลาย นายหนังไม่สามารถเห็นปฏิริยาสะท้อนกลับของผู้ชมได้เฉพาะ จากการสัมภาษณ์นายหนังพบว่า การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์นายหนังมีทัศนคติว่าคุณจะเป็นใครก็ได้ ไม่ได้สนใจ แต่พยายามแสดงให้ได้ดีที่สุด เพราะอย่างน้อยก็ต้องมีคนดูบ้างแต่จะระบุอาชีพ เพศ วัย ว่าใครดูมากน้อยกว่ากันนั้นไม่สามารถระบุได้

ความแตกต่างที่เกิดขึ้นจากการแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์กับการแสดงกลางแจ้งตามธรรมชาติที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้มีผลกระทบต่อการสื่อสารการให้ความรู้ชาวบ้าน ดังนี้

ประการแรก ผลกระทบต่อความเป็นชุมชน การแสดงหนังตะลุงทางโทรทัศน์จะลดความเป็นชุมชนลง หนังตะลุงเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีกำเนิดจากชุมชนในหมู่บ้าน ชาวบ้านมาแสวงหาความบันเทิง ความรู้ด้วยกันอยู่หน้าเวที เมื่อสังคมท้องถิ่นมีสื่อมวลชนสมัยใหม่มีการแสดงหนังตะลุงทางสถานีโทรทัศน์ ชาวบ้านต่างคนต่างดูจากโทรทัศน์ที่บ้านของตนเอง ลักษณะความเป็นเมืองเข้ามาแทนที่ ความเป็นชุมชนจึงลดลงไป การแสดงกลางแจ้งในชุมชน นายหนังเห็นหน้าคนดูกลุ่มเป้าหมาย ความรู้ที่เตรียมมาจะเน้นเจาะจงตามกลุ่มคนดู ทำให้การถ่ายทอดความรู้เข้าถึงเป้าหมายได้ดีกว่าการแสดงในโทรทัศน์ ส่วนการแสดงทางโทรทัศน์ นายหนังไม่เห็นหน้าคนดู ไม่รู้ว่าคนดูคือใครดังนั้นความรู้ที่ถ่ายทอดเป็นไปในลักษณะให้เข้ากับคนดูทุกประเภท

อีกประการหนึ่ง ผลกระทบต่อธรรมชาติของสื่อพื้นบ้านและสื่อโทรทัศน์ หากมีการใช้สื่อทั้งสองร่วมกันต้องปรับตัวเข้าหากัน ความรู้ที่จะถ่ายทอดต้องปรับให้เข้ากันได้กับธรรมชาติของสื่อพื้นบ้านหนังตะลุงและสื่อโทรทัศน์โดยไม่เกินกำลังของสื่อทั้งสอง ต้องยอมเสียธรรมชาติหรือยอมเสียบุคลิกของตัวเองบางส่วน เช่นหนังตะลุงยอมให้สื่อโทรทัศน์ตัดพิธีกรรมหรือลดความยาวนิยายลงให้กระชับกว่าการแสดงกลางแจ้ง เพราะโทรทัศน์มีเวลาจำกัด ส่วนโทรทัศน์ยอมให้หนังตะลุงมีคำหยาบเล็กน้อย บ้าง สื่อเลียนนักการเมืองบ้างตามธรรมชาติของสื่อพื้นบ้าน ในขณะที่รายการเผยแพร่ความรู้จากหน่วยงานราชการท้องถิ่นจะมีคำหยาบหรือสื่อเลียนนักการเมืองไม่ได้เป็นอันขาด

จากธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่มีเวลาจำกัดทำให้หนังตะลุงออกอากาศได้เป็นตอนๆ ภายในเวลาที่สถานีฯ กำหนด คือ ตอนละ 1 ชั่วโมง เมื่อไม่จบในวันนี้ต้องนำออกอากาศวันต่อไป อีกทั้งรายการหนังตะลุงไม่ได้มีทุกวันทำให้ขาดความต่อเนื่องในการสื่อสาร หากคนดูไม่ว่างเวลานั้นหรือสถานีฯ มีการถ่ายทอดรายการพิเศษอาจทำให้คนดูลืมหรือเลิกติดตาม มีผลทำให้ความรู้ที่ต้องการถ่ายทอดไม่เข้าถึงคนดูอย่างเต็มที่ได้ หากเป็นการแสดงกลางแจ้งตามธรรมชาติสามารถเล่นจบต่อเนื่องภายในคืนเดียว

สื่อพื้นบ้าน พิธีกรรมและรูปแบบศิลปะการแสดงท้องถิ่น เป็นที่นิยมและแสดงถึงวิถียุณภูมิ วิถีชีวิตทางสังคมของชาวบ้านเหล่านี้เป็นพลังที่ทำให้มีการส่งเสริมการใช้สื่อพื้นบ้านร่วมกับสื่อมวลชนมากขึ้น อีกทั้งผลิตผลจากความร่วมมือของสื่อทั้งสองยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสื่อสารเพื่อจูงใจให้คนดูได้รับความบันเทิง ความรู้ โดยได้รับผลกระทบทางลบให้น้อยที่สุด